

İşkodra'daki Osmanlı Dönemi Kamu Binaları (Hapishane, Tevkifhane ve Telgrafhane)

Ottoman Period Government Buildings in Shkodra (Prison, Detention Centre and Telegraph Office)

Enes KAVALÇALAN (Sorumlu yazar / Corresponding author)

Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü
ekavalcalan@nevsehir.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2277-0968

Özet

Osmanlı İmparatorluğu'nda III. Selim ile başlayan yenileşme, 1830'lardaki ıslah hareketleriyle devam ettirilmiş ve nihayetinde 1839'da ilan edilen Tanzimat Fermanı ile bir program çerçevesinde yeniden düzenlenmişti. Belirtilen modernleşme çalışmaları çerçevesinde idari yapı da yeniden şekillendirilmişti. Değişen idare anlayışıyla birlikte Osmanlı kentlerinde bu güne kadar görülmemiş olan hükümet konağı, belediye binası, hapishane, tevkifhane, telgrafhane vb. yapılar şehir merkezlerinde inşa edilmeye başlamıştı. Bu kamu yapıları devlet işlerinin görülüp kamusal düzeninin devam ettirildiği kurumlar olmalarının yanı sıra temsiliyet işlevini de üstlenmişlerdi. Yapılan bu araştırmayla birlikte Arnavutluk'un İşkodra şehrinde yer alan kamu yapılarından hapishane, tevkifhane ve telgrafhane binaları ele alınmıştır. Bu yapılar arasından yalnızca hapishane binasının bir kısmının günümüze ulaşabildiği tespit edilmiştir. Geri kalan yapıların hiç biri günümüze ulaşamamıştır. Çalışmada ana kaynak olarak Osmanlı arşiv belgeleri kullanılmıştır. Belgelere yansıdığı kadarıyla bu binaların inşa aşamaları ortaya konmaya çalışılmıştır. Binalar için yapılan keşif defterleri tespit edilmiş ve okunarak günümüz Türkçesine aktarılmıştır. Böylelikle dönemin inşaat ortamına ışık tutması ve aynı zamanda vilayetlerdeki yapı organizasyonunda rol oynayan tasarımcı ve yürütücüler hakkında bilgiler sunması amaçlanmıştır. Aynı zamanda inşa edilecek binalar için çizilmiş planlar da arşivde rastlanan belgeler arasındadır. Bu planlar sergiledikleri şema açısından başkent ve Anadolu'daki örneklerle karşılaştırılmış benzer yönleri ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Mimarisi, Tanzimat, Balkanlar, İşkodra, Kamu Binaları

Abstract

Westernization movements in the Ottoman Empire began with Selim III, continued through the reform efforts of the 1830s, and were ultimately formalized with the proclamation of the Tanzimat Edict in 1839. As part of these modernization initiatives, the administrative structure was also reconfigured. With the evolving concept of administration, buildings such as government mansions, municipal offices, prisons, and telegraph stations—previously unseen in Ottoman cities—began to be constructed in city centers. Beyond

Atıf / Citation: Kavalçalan, E. (2025). İşkodra'daki Osmanlı Dönemi Kamu Binaları (Hapishane, Tevkifhane ve Telgrafhane). *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 25(1), 35-61.

<https://doi.org/10.32449/egetid.1649542>

serving as institutions for organizing state affairs and maintaining public order, these public buildings also took on a representational role. Within the scope of this research, the public buildings of Shkodra, Albania—namely prisons, detention centers, and telegraph offices—are analyzed and discussed. Among these buildings, only a part of the prison building has survived to the present day. None of the remaining buildings have survived to the present day. Ottoman archive documents were used as the main source of the study. As far as it is reflected in the documents, the construction stages of these buildings have been tried to be determined. The estimation books for the buildings were identified, read and translated into modern Turkish. In this way, the study aims to shed light on the construction environment of the period, while also providing insights into the designers and officials who played a role in the organization of building activities in the province. The archive also contained architectural plans drawn for the proposed buildings. These plans were analyzed and compared with counterparts from the capital and Anatolia in terms of their layout and design features, with an emphasis placed on identifying similarities.

Keywords: Ottoman Architecture, Tanzimat, Balkans, Shkodra, Government Buildings

Arnavutluk'un en eski yerleşim birimlerinden biri olan İşkodra Kir, Drin ve boyana nehirlerinin kesiştiği bir noktada konumlanmaktadır. Arnavutluk'un kuzeyinde yer alan şehir 1479 yılında Osmanlı hâkimiyetine girmiş, zaman içerisinde önemli bir ticaret merkezi haline gelmişti. Şehir 16. yüzyılda İskenderiye sancağının merkezi konumundaydı (Kiel, 2021, s. 433-434). Zaman içerisinde nüfusu artan yerleşim 17. yüzyılın sonlarında Evliya Çelebi tarafından ziyaret edilmişti. Bu dönemde kalenin içerisinde az sayıda evle beraber Fatih Sultan Mehmed'e atfedilen bir de cami bulunmaktaydı. Varoşunda ise 15 mahallede 1.800 adet hane yer almaktaydı. Buna ilaveten şehirde 11 cami, 70 mescit, yedi medrese, altı tekke ve bir hamamın varlığı Evliya Çelebi tarafından not edilmiştir (Evliya Çelebi, 2013, s. 66-67). Kiel bu rakamların abartılı olduğunu belirtmektedir (2021, s. 434).

18. yüzyılın ikinci yarısında Buşatlı ailesi bölgeye hâkim durumdaydı. İşkodra şehrinin öneminin artmaya başladığı bu dönem 1756'dan 1831 yılına kadar devam etmişti (Kiel, 2021, s. 434; Kiel, 1990, s. 226-227). Şehir 18. yüzyılda 25 mahallede oturan 8.000 Müslüman ve 600 Katolik'ten ibaretti. Ayrıca kale içerisinde 150 Müslüman evi mevcuttu. Ek olarak 10 han ve 40 caminin varlığından söz edilmektedir (Andreasyan ve İnciciyan, 2007, s. 71-72). Zaman içerisinde yerleşimin çevresindeki nehirlerin taşması nedeniyle kale ve çevresi yaşanmaz bir hale gelmiş ve şehir merkezi de şimdiki yerine taşınmıştı (BOA. MVL. 1016/17, 15 Şevval 1281/13 Mart 1865).

19. yüzyılda Tanzimat düzenlemelerinin etkisiyle İşkodra'nın idari yapısı da sıklıkla değişime uğramıştır. 1851'de adının İşkodra olarak değişmesinin ardından yerleşim 1862'de eyalet, 1867'de vilayet, 1875'te Manastır vilayetinin sancağı, 1876'da tekrar vilayet statüsüne getirilmişti. Berlin ile Ayestefanos Antlaşmalarının ardından iki sancağa ayrılmıştı. 1908 yılına kadar statüsünü bu şekilde devam ettirmişti (Gençoğlu, 2015, s. 260-263, 265, 267). 19. yüzyılın sonlarına doğru İşkodra'da 850 hane yaşamaktaydı. Şehirde hükümet konağı,

hastane, kışla, gümrük dairesi, belediye dairesi, matbaa, camiler, medreseler, eğitim yapıları ve kiliselerle beraber çok sayıda dükkân ve iş yeri bulunmaktaydı (İşkodra Vilayet Salnamesi, 1313, s. 142).

19. yüzyılın ortalarından itibaren değişen idari sistem yeni yönetim birimlerinin ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Bu birimler ilk aşamada kiralanmış olan hanelerde işlevlerini sürdürmeye çalışmışlarsa da bir zaman sonra bu haneler yetersiz gelmiş, yeni binaların inşa edilmesi gerekli görülmüştü. Böylelikle hükümet konağı, kışla, adliye, telgrafhane, postane ve hapishane gibi yeni yapı türleri ortaya çıkmıştır. Bu yapılar genellikle bir arada yer alarak Tanzimat reformlarının temsil edildiği kamu adalarını meydana getirmekteydiler (Avcı, 2016, s. 18; Avcı, 2021, s. 3, 6). Bu yapılardan en önemlileri şüphesiz iktidarın erkini somutlaştıran hükümet konaklarıdır. Ancak İşkodra Hükümet Konağı ile ilgili arşivde çok fazla veri bulunduğundan ayrı bir çalışma konusu olarak ele alınması uygun görülmüştür. Bu sebeple kataloğa dâhil edilmemiş ancak değerlendirme kısmında inşa aşamalarından kısaca bahsedilerek eldeki veriler ışığında mevcut mimari kompozisyonu tanıtılmış ve yorumlanmıştır. Böylece İşkodra'daki kamu yapılarının bütüncül bir şekilde ele alınarak değerlendirilmesi aşamasında meydana gelebilecek eksikliklerin en aza indirilmesi amaçlanmıştır.

Bu makalede ise konakla birlikte inşa edilmesi planlanan telgrafhane ile hapishane ve tevkifhane gibi kamu yapıları İşkodra örneğinde ele alınmıştır. Arşiv belgeleri ışığında yapıların inşa süreci, bu süreçte etkili olan karakterler, hazırlanan çizim, keşif defterleri ve rayiç bedel listeleri ile inşaat için kullanılacak maddi kaynaklar ortaya konmuştur.

1. İşkodra'daki Osmanlı Dönemi Kamu Yapıları

1.1. Hapishane

Hapishane kelimesi “alıkoymak” anlamına gelen “habs” kökünden türetilmiş olup özgürlüğü bağlayıcı cezaların en başında gelmektedir. Bu cezaların uygulandıkları yerlere ise hapishane denilmektedir. Hapishaneler ortaya çıktıkları ilk dönemlerde suçluyu cezalandırmaktan çok cezası belirleninceye kadar tutuldukları yerler olarak işlevlendirilmişlerdi. Tarih içerisinde çeşitli şekillerde uygulanan hapis cezası İslam hukukunda da yer bulmuş ve tatbik edilmişti (Bardakoğlu, 1997, s. 54).

İslam hukukunu benimseyen Osmanlı Devleti'nde de uygulanan hapis cezasının yanı sıra suçluları cezalandırmak için “tomruğa vurmak”, “kürek” ve “kalebentlik” gibi yöntemlerin kullanıldığı görülmektedir. Ancak zaman içerisinde hem teknolojinin getirdiği modernleşme hem de 1856'da ilan edilmiş olan Islahat Fermanı'nın işkenceyi yasaklayan maddesi gereğince bu uygulamalar terk edilmiştir. Yeni ceza kanunlarının düzenlenmesiyle modern anlamda ilk hapishaneler de inşa edilmeye başlanmıştır (Demiryürek, 2019, s.14, 19-21). Buna mukabil 1859 tarihli Muhakemat Nizamnamesi'yle hapishanelerle

ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Nizamname gereğince hapishanelerin iyi durumda olmaları sağlanacak, mahkûmlar sefaletten korunacak ve hastalar tedavi edilecekti (Bozkurt, 1996, s. 110-111).

Osmanlı Devleti'nin 19. yüzyılda karşılaştığı ekonomik sorunlar modern hapishanelerin inşasını da etkilemiştir. Bu bağlamda hapishane ihtiyacını karşılamak için farklı yöntemlere başvurulmuş; kale, tersane ve atıl kalmış tarihi eserler hapishane koşullarına çevrilmiş ya da kira usulüyle edinilmiş yapılar veya şehir içi hanları hapishaneye evrilmişti (Kolay, 2021b, s. 50-51). Ancak bununla birlikte yeni hapishane binalarının inşası da imkân dâhilinde devam ettirilmişti. Bu dönemde inşa edilen hapishanelerde hükümet konakları, belediye binaları, hastaneler ve eğitim yapılarında sıkça tercih edilen “H”, “U” ve “T” kütleli plan şemalarının yanı sıra “ışınsal”, “haç”, “avlu merkezli” ve “koridor/sofa merkezli” plan şemaları da uygulanmıştı (Kolay, 2021b, s. 66). Belirtilen planlar dâhilinde koşullar, özel hücreler, muayenehaneler, eczaneler, görevli odaları, bedensel temizliğe yönelik mekânlar ile ibadet mekânları ve avlular bulunmaktaydı. Bu mekânlar belirli düzene göre hapishane içerisinde konumlandırılmaktaydı (Kolay, 2021b, s. 284-325).

19. yüzyılda inşa edilen hapishanelerden biri de İşkodra'da yer almaktaydı. İşkodra hapishanesiyle ilgili en erken tarihi kayıtlar 1868 yılına dayanmaktadır. Bu kayıtlardan kalede katil zanlılarını tutmak için 123.186 kuruş harcanarak bir hapishane yapılmasına daha önceden karar verildiği anlaşılmaktadır (BOA. ŞD. 1956/1, 20 Ağustos 1284/1 Eylül 1868). Diğer suçlular ise hükümet konağı olarak kullanılan merhum İsmail Ağa konağının alt katında tutulmaktaydı (BOA. İ. DH. 671/46748, 14 Mayıs 1289/26 Mayıs 1873) (Fotoğraf 2). 389 numaralı ve 29 Kasım 1876 tarihli Ayniyat Defteri'nin 17. sayfasındaki 36. hükmünde kabaca 120.000 kuruşla inşasına başlanan hapishanenin 60.000 kuruşa tamamlanacağı Maliye Nezareti'ne bildirilmişti (Kaya, 2023, s. 33).

İşkodra livası mutasarrıfı Mehmed tarafından Sadaret'e gönderilen dilekçede cinayet suçlularının kaledeki kapalı yerlerde ikamet ettirildiklerinden ancak buraların oldukça dar ve havasız olduğundan, bu sebeple de mahkûmların sıkça hastalandıklarından bahsedilmekteydi. Hasta olanların kendilerine kefil bulmaları durumunda evlerine gitmelerine izin verilmekteydi. Ancak bunların çoğunluğu katil ve eşkıyalardan meydana geldiğinden daima firar etmek için fırsat kollamaktaydı. Kasabada kiralanmış olan hükümet konağı dâhilinde bu suçluların tutulması için münasip bir yer olmadığı gibi devlete ait bir hükümet konağı bulunmadığından yeni bir hapishane binasının inşasına da cesaret edilememekteydi. Bu sebeple kalede tarz-ı cedid üzere bir hapishanenin inşası

önerilmektedir. Yeni hapishanenin 150.000 kuruş masrafla yapılabileceği bildirilmişti (BOA. MVL. 966/12, 11 Haziran 1289/23 Haziran 1873)¹.

Diğer bir belgeden 17 Nisan 1891 tarihinden itibaren Ali Ağa Kruya'nın hükümet konağı yakınındaki evinin aylık 95 kuruşa kiralanarak hapishane olarak kullanıldığı öğrenilmektedir (BOA. DH. MKT. 1861/66, 10 Ağustos 1307/22 Ağustos 1891). Muhtemelen şehir içindeki hükümet konağının hapishane kısmı kullanılamayacak durumda ya da yetersiz olduğundan böyle bir çözüm düşünülmüştü.

İlerleyen dönemlerde vilayet merkezinde yeni bir hapishanenin inşa edilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Ne yazık ki yapının konumu hakkında herhangi bir veri elde edilememiştir. Vilayet sermühendisi Ali Rıza tarafından 1897 yılında tevkifhane için yapılan çizimde hapishanenin planı da mavi renkle işlenmiştir². Yapı 35x18 metre ölçülerinde enine dikdörtgen bir plan şemasına sahiptir. Ortasında enine uzanan yaklaşık 5,5 metre genişliğinde bir koridor bulunmaktadır. Koridorun iki ucunda yer alan merdivenler her ne kadar yapının bir üst katı olduğuna işaret ediyor olsa da üst katın plan şemasına veya hangi amaçla kullanıldığına dair yazılı bir veriye rastlanmamıştır.

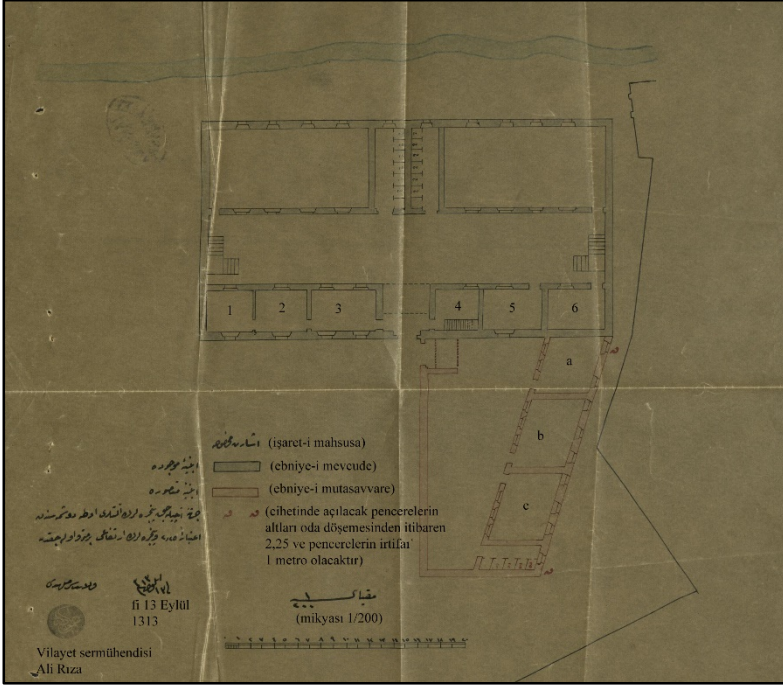
Koridorun üst tarafında, köşelere yerleştirilmiş, yaklaşık ölçüleri 13,5x6,5 metre olan iki büyük mekân yer almaktadır. Bu mekânlar mahkûmlara ait koğuşlar olmalıdır. Mekânların arasına yerleştirilmiş helalar ح harfiyle işaretlenmiştir. Koridorun alt tarafında kalan altı oda girişin iki yanına üçerli şekilde sıralanmıştır³. Soldakiler birbirleriyle bağlantılıyken sağdakilerin ayrı

¹ Vali Mehmed Şevket tarafından Sadaret'e gönderilen 1874 tarihli diğer bir arzuhalde kalede ve hükümet konağı bünyesinde yer alan hapishanelerde tutulan suçlulardan hasta olanlarının bugüne kadar askeri hastaneye götürüldüğünden bahsedilmektedir. Ancak diğer vilayetlerde olduğu gibi maaşı belediye tarafından ödenmek üzere hapishanedeki hastalara bakmakla görevlendirilecek bir doktorun Dersaadet'ten gönderilmesi talep edilmektedir. Gelecek doktor için 1.200-1.500 kuruş arasında bir maaş uygun görülmüştü (BOA. İ. DH. 692/48374, 29 Ağustos 1290/10 Eylül 1874). İstek 24 Eylül 1874 tarihinde Sadaret'ten Mekteb-i Tıbbiye Nezareti'ne iletilmiştir. Bunun üzerine Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye-i Şahane'den mezun olmuş Mustafa Mehmed Efendi aylık 1.000 kuruş maaşla bu iş için tayin edilmiştir (BOA. İ. DH. 692/48374, 9 Teşrinisânî 1290/21 Kasım 1874). Kararın olumlu yöndeki iradesi 2 Aralık 1874 tarihinde yazılmıştı (BOA. İ. DH. 692/ 48374, 22 Şevval 1291/2 Aralık 1874).

² Yapının planı Ali Rıza Bey tarafından çizilmiş olmasına rağmen kâğıdın sol altında yer alan lejanttan hapishanenin zaten mevcut olduğu anlaşılmaktadır. İşkodra Vilayet Salnamesi'ne göre R.1312 (M.1896/7) yılında Tağforyan Efendi (İşkodra Vilayet Salnamesi, 1312, s. 20) Nafia Dairesi sermühendisi olarak kaydedilmişti. R. 1313 (M.1897/8) (İşkodra Vilayet Salnamesi, 1313, s. 51) ve 1316 (M.1900/1) tarihlerinde ise Ali Rıza Bey sermühendis olarak görev yapmaktaydı (İşkodra Vilayet Salnamesi, 1316, s. 61-62). Eldeki mevcut veriler ışığında hapishanenin ilk tasarımının Tağforyan Efendi tarafından yapıldığı öne sürülebilir.

³ Bu mekânların yaklaşık ölçüleri şu şekildedir: 1= 3,85x3,50 metre; 2= 4,30x3,50 metre; 3= 5,30x3,50 metre; 4= 3,60x3,50 metre; 5= 5,00x3,50 metre; 6= 4,75x3,50 metre. Ebatlar çizimde verilen ölçek yardımıyla AutoCAD ortamında elde edilmiştir.

girişleri vardır. Bu odaların yönetim birimleri olarak işlevlendirildiği düşünülmektedir. Nitekim hapishanelerin idari bölümlerini oluşturan kalem, müdür ve memur odaları bu konuda hazırlanmış olan raporların da etkisiyle hapishane planlarına dâhil edilmişti. Belirtilen mekânlar genel olarak zemin katta, birbirine yakın şekilde yerleştirilmekte ve ağırlıklı olarak ana kapıya yakın konumlandırılmaktaydı (Kolay, 2021, s. 306). Mevcut veriler ışığında 1, 2, 3 ve 4 numaralı mahallerin memurlara tahsis edildiği söylenebilir.

Çizim 1: İskodra Merkez Hapishanesi ve Tevkifhanesi (BOA. DH. TMIK. S. 17/31).

19. yüzyılda sadece kadınlara tahsis edilmiş hapishaneler bulunmamakla birlikte yüzyıl sonuna doğru hapishanelere kadınlara mahsus koşullar eklenmeye başlanmıştı. Bu koşullar erkek koşullarıyla aynı katta yer almakta, aynı avlu ve koridoru paylaşmakta ve bitişik nizamda inşa edilebilmekteydiler (Kolay, 2021, s. 291-292). İncelenen belgeler arasında İskodra’da bir nisa hapishanesinin inşasına veya kiralanmasına dair veriye rastlanmamasından dolayı 5 ve 6 numaralı mekânların nisa hapishanesi olarak kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir (Çizim 1) (BOA. DH. TMIK. S. 17/31, 13 Eylül 1313/25 Eylül 1897).

Planda 4 numaralı odanın içerisinde yer alan merdivenler giriş cephesindeki mekânların da iki katlı bir şekilde tasarlandığına işaret etmektedir. Çok katlı hapishane binalarında hastane ve muayenehane gibi birimler genellikle üst kata

yerleştirilmekteydi (Kolay, 2021, s. 298). 21 Kasım 1874 tarihli belgede Mustafa Mehmed Efendi'nin aylık 1.000 kuruş maaşla hapishane tabipliği için tayin edildiği bilgisiyle birlikte değerlendirildiğinde hapishanenin üst katında bir muayenehanenin, doktor odasının ve belki de bir eczanenin yer alıyor olması akla yatkın durmaktadır (BOA. İ. DH. 692/48374, 9 Teşrinisânî 1290/21 Kasım 1874).

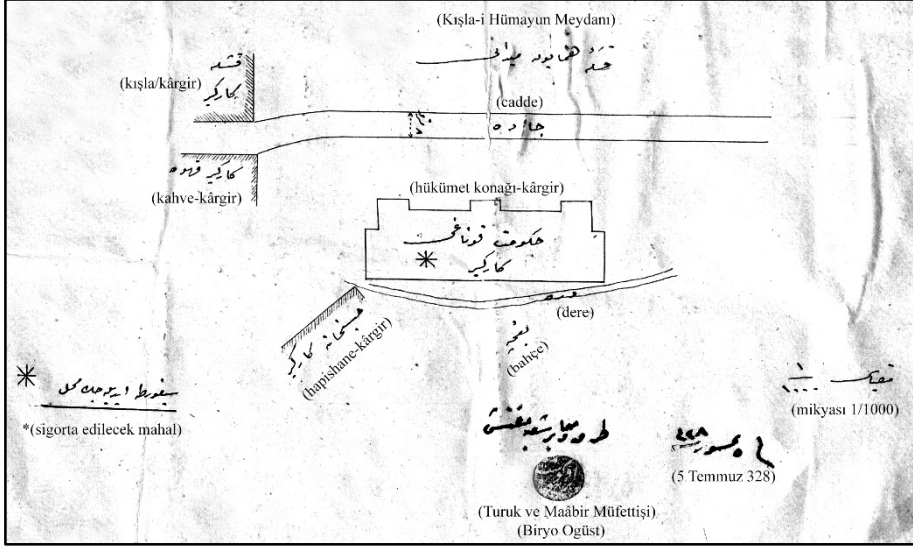
Çizimle birlikte yapılan yazışmalarda eklenecek olan tevkifhane binasıyla birlikte hapishanenin de onarılması istenmekteydi. Hükümet konağının hapishaneye bitişik olan duvarının yıkılmasıyla burası da zarar görmüştü. Ancak Cezayir-i Bahri Sefid ve Suriye vilayetlerinden beklenen para gelmediğinden onarım gerçekleştirilemiyordu (BOA. DH. TMIK. S. 18/58, 24 Mart 1314/9 Nisan 1898).

Konuyla ilgili diğer belgelerden beklenen paranın gelmediği ve hapishanenin mevcut haliyle 1905 yılına kadar kullanılmaya devam edildiği anlaşılmaktadır. 1905 yılında meydana gelen depremde hapishanenin bazı yerleri çatlamış ve yapı harap duruma gelmişti⁴. Kasaba dâhilinde suçluları tutmak için uygun ve yeterince sağlam bir hane olmadığından buradaki mahkûmlar kaleye nakledilmişler ve kalenin bodrumlarında hapsedilmişlerdi. Ancak mahkûmların burada uzun zaman kalmaları sağlığa zararlı görülmüştü (BOA. BEO. 2591/194316, 21 Mayıs 1321/3 Haziran 1905). Gelecek olan yeni mahkûmlara yer açmak için kalede ikamet ettirilmekte olan cinayet suçlularından uygun olanları cezalarını çekmek üzere diğer vilayet hapishanelerine gönderilecekti (BOA. BEO. 2591/194316, 22 Mayıs 1321/4 Haziran 1905).

Bu konuda başka bir kayda rastlanmamıştır. Ancak hükümet konağıyla ilgili arşivde yer alan sigorta belgesinde hapishane hükümet konağının güneybatı köşesinde gösterilmişti (Çizim 2). Bu çizime göre iki yapı arasında küçük bir dere akmaktaydı. Çizim 1'de verilen planın da önünde derenin yer aldığı dikkat çekmektedir. Buradan yola çıkılarak yukarıda planı verilen hapishane ve tevkifhane binasının bugünkü hükümet konağının arkasında inşa edilmiş olduğu öne sürülebilir. Belirtilen yerde hükümet konağıyla aynı üslupta inşa edilmiş küçük bir bina tespit edilmiştir. Tahminimiz bu hapishanenin zaman içerisinde yıkıldığı ve sadece küçük bir yönetim binasının günümüze ulaşabildiği yönündedir. Bina bodrum üzerine iki katlı olarak inşa edilmiş ve üstü mansard⁵ çatıyla örtülmüştür. Mevcut haliyle “TV1 Channel-Shkodër” olarak kullanılmaktadır (Fotoğraf 1, Harita 1).

⁴ Bu durumdan yararlanan 16 suçlu hapishanenin temel duvarlarını kazarak yaklaşık 16 metre uzunluğunda bir tünel açmışlar ve bitişikteki hanenin bahçesine çıkarak firar etmişlerdi. Ev sahibi havaya birkaç el ateş ederek hükümete haber vermiş böylelikle suçluların 10'u yakalanmıştı. Diğer altısı ise aranmaktaydı (BOA. BEO. 2591/194316, 21 Mayıs 1321/3 Haziran 1905).

⁵ Her yüzü eğimli, iki düzlemden oluşan bir çeşit kırma çatı (Hasol, 2020, s. 308).

Çizim 2: Hükümet Konağının Sigorta Çizimi (BOA. ML. EEM. 923/48).

Harita 1: Kışla, Hükümet Konağı, Hapishane ve Belediye Binası (Google Earth'ten alınarak işlenmiştir)

Fotoğraf 1: İşkodra Hapishanesinin Günümüze Ulaşabilen Binası (Google Earth'ten)

1.2. Tevkifhane

Tanzimat Fermanı'nın ilanının ardından değişen hukuk düzeniyle Osmanlı Devleti'nde yüzyıllardır tatbik edilen şeriat temelli cezalandırma uygulamalarından vazgeçilmiş bunun yerine zaman ve mekân odaklı yeni bir ceza sistemine geçiş yapılmıştı. Ceza kanununda yapılan bu değişimler 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren hapishane ve tevkifhane gibi yeni mimari unsurların ortaya çıkmasıyla sonuçlanmıştı. Bu bağlamda suçu sabit olmamış zanlılarla suçu sabit olan mahkûmların ayrı mekânlarda tutulması gerekliliği doğmuş, hüküm giymiş suçlular hapishanelerde suçu sabitleşmemiş zanlılar ise geçici olarak tevkifhanelerde tutulmuştu (Kolay ve Çiftyürek, 2023, s. 370-371).

1879 yılında Hukuk ve Ceza Usul Kanunlarının hazırlanması esnasında hapishanelerin ıslahı konusu tekrar gündeme gelmiş, bunun üzerine Meclis-i Tanzimat bir mazbata hazırlamıştı. Mazbataya göre hapishaneler dört kısma ayrılmıştı: a-tevkifhaneler, b-kabahat işleyenler, c-cünha işleyenler d-cinayet suçluları. Bunlar içerisinde tevkifhaneler de çocuk, kabahat, cünha ve cinayet suçluları için dört daireye bölünmüştü. Bu tevkifhanelerin her biri üç odadan ibaret olup birinci oda 20 kişilik ve çocuklara, ikincisi 30 kişilik ve cünha ile cinayet suçlularına, üçüncüsü ise 100 kişilik olup kabahat işleyenlere mahsus olacaktı (Bozkurt, 1996, s. 111).

1880 yılına gelindiğinde mazbatada belirtilen hususlara uygun bir şekilde "Tevkifhane ve hapishanelerin idarelerine dair nizamname" yayınlanmıştı. Nizamname gereğince her kaza, liva ve vilayette bir hapishane ve tevkifhane bulunacaktı (Bozkurt, 1996, s. 112). Bahsedilen tevkifhanelerden biri de İşkodra vilayetinde inşa edilecekti. Daha önceki yazışmalardan hükümet konağı bünyesindeki tevkifhanenin yetersiz geldiği anlaşılmaktadır. Bu sebeple

merkezdeki hapisane binasına bitişik yeni bir tevkifhane inşa edilmek istenmekteydi. İnşa edilecek olan bina için çizim ve keşif yapılmış, yapının ayrıntılı tanımının yer aldığı bir de keşifname hazırlanmıştı. Yapılan keşfe göre tevkifhane 23.130 kuruşa inşa edilecekti (Ek 1).

Plan vilayet sermühendisi Ali Rıza tarafından 1/200 ölçeğinde hazırlanmıştı. Mevcut olan hapisane binası mavi renkte verilirken hapisaneye eklenmesi düşünülen tevkifhane kırmızıyla çizilmiştir. Çizimin altında 13 Eylül 1313 (M. 25 Eylül 1897) tarihiyle “Vilayet Sermühendisi” unvanlı Ali Rıza Bey’in mührü yer almaktadır (Çizim 1) (BOA. DH. TMIK. S. 17/31, 13 Eylül 1313/25 Eylül 1897).

İnşa edilmesi planlanan tevkifhane kabaca yamuk dikdörtgen bir plan şemasına sahiptir. Binanın iki uzun kenarı 20 metre, hapisaneye bitişik kenarı 16 metre, kısa kenarı ise 10 metre uzunluğundadır⁶. Bu ölçüleriyle yapı 260 metrekare alanı kaplayacaktır. Hapishaneden bağımsız olan üç duvarının yüksekliği 6’şar metredir. Bu duvarlardan ق-ق ile işaretlenmiş duvar üzerine dokuz pencere açılacaktır. Pencerele zeminde 2,25 metre yüksekte başlayacak ve 1x0,90 metre ebadında olacaktır. Yapının diğer cepheleri sağır bırakılmıştır (BOA. DH. TMIK. S. 17/31, 13 Eylül 1313/25 Eylül 1897).

Avluya büyük ahşap bir kapıdan girilmektedir. Avlunun zemini çakıl taşlarıyla döşenecek ve zemine şahmerdanla boru çakılarak tulumbayla su çekilecektir. Avlunun bir yanına dizilmiş olan hücreler giriş kapısının karşısındaki duvar boyunca uzanmaktadır. Hücrelerin genişliği duvarlarıyla birlikte 5 metreyi bulmaktadır⁷. Farklı ebatlara sahip olan mekânlar hapisane duvarından helalara kadar toplamda 18 metre uzunluğa sahiptir⁸. Hücrelerin avluya bakan duvarları dışarda zeminde saçağa kadar 4 metre, içerde ise zeminde tavana kadar 3,50 metre yüksekliğindedir. Duvar üzerinde a hüccesine iki, b ve c hücrelerine üçer pencere ayrılmıştır. Bu pencereler 1,80x0,80 metre ölçülerinde olacaktır. Hücrelere açılan pencerelerin tamamı içerden ve dışardan 1,9 santimetre kalınlığında ve 12 santimetre aralıklarla dizilmiş demir parmaklıkla kapatılacaktır⁹. Hücrelerin kapıları ise ahşaptan olacaktır (BOA. DH. TMIK. S. 17/31, 13 Eylül 1313/25 Eylül 1897).

Verilen ölçülerden anlaşıldığı üzere hücreleri örtecek çatının iskeleti için yarım metrelik bir pay bırakılmıştı. İskelet ahşaptan yapılacak olup üzeri

⁶ Yapının ana duvarları taş ve tuğladan inşa edilecek, temel derinliği 1,30 metre, genişliği ise 1 metre olacaktır (BOA. DH. TMIK. S. 17/31).

⁷ Koşuş duvarlarının kalınlığı 0,50 metre, temellerinin genişliği ise 0,70 metreydi (BOA. DH. TMIK. S. 17/31).

⁸ Verilen ölçüler kullanılarak AutoCAD aracılığıyla yapı ölçeklendiğinde iç hacimler şu şekilde çıkmaktadır: a= 4,90x4,50 metre; b=5,85x4,50 metre; c=5,85x4,50 metre.

⁹ Pencereler için 100 adet cam sipariş edilmiştir. Bu da her pencere için yaklaşık altı cam kullanılacağını göstermektedir.

kiremitle kaplanacaktı. Zemin döşemesi için de yine ahşap malzeme tercih edilmişti.

Hücrelerin altındaki helalar ح harfiyle işaretlenmiş olup dört birimden meydana gelmekteydi. Helaların solunda bir de gasilhane bulunmaktaydı. Bu birimlerin bölme duvarları yarım tuğladan inşa edilecekti. Kapıları ise ahşaptandı. Helaların gideri yapının dışına açılacak olan çukura akıtılacaktı. Çukur 5 metre genişliğinde ve 4 metre derinliğinde olacak, iç cepheleri 0,50 metre kalınlığında taş ve harçla örülecekti. Kuyunun üstü tonozla örtülecek ve üzerine 4 metre yüksekliğinde bir baca dikilecekti (BOA. DH. TMIK. S. 17/31, 13 Eylül 1313/25 Eylül 1897).

İşkodra valisi Süleyman bin Mehmed Nazım tarafından Dâhiliye Nezareti'ne gönderilen 25 Ekim 1897 tarihli yazıda inşa edilecek tevkifhane için izin istenmekteydi (BOA. DH. TMIK. S. 17/31, 13 Teşrinievvel 1313/25 Ekim 1897). Ne yazık ki arşiv belgeleri bu tarihte sonlandığından binanın inşa edilip edilmediği bilinmemektedir.

Tevkifhanede üç hücre bulunması 1880 yılında yayınlanmış olan “Tevkifhane ve hapishanelerin idarelerine dair nizamname” kurallarına göre inşa edildiğini göstermektedir. Dolayısıyla hücrelerin birinin çocuklara, birinin cünha ile cinayet suçlularına, üçüncüsünün ise kabahat işleyenlere ayrıldığı söylenebilir. Ayrıca yapı dâhilinde gasilhane ve tuvalet gibi mekânların bulunması da temizlik şartlarına dikkat edildiğine işaret etmektedir.

1.3. Telgrafhane

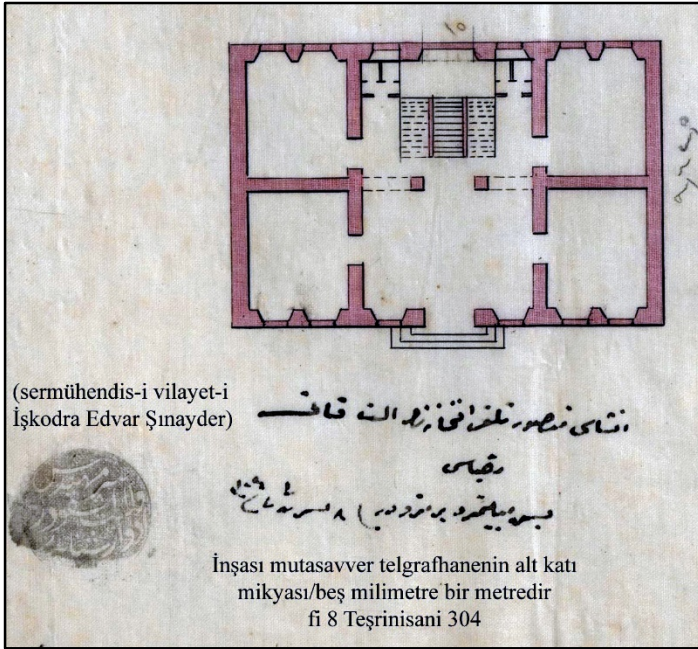
Osmanlı İmparatorluğu'nun 19. yüzyılda sürdürdüğü batılılaşma hareketinin sonuçlarından biri de telgrafın benimsenmesi ve kullanılmaya başlanmasıdır. Bu yeni icadın özellikle sultanlar tarafından uzak vilayetlerde kontrollerini arttıracak ve güçlerini pekiştirecek birer araç olarak görülmesi kısa sürede yaygınlaşmasına neden olmuştur. İlk kurulduklarında askeri amaca hizmet eden telgraf hatları 1854 yılında Telgraf Komisyonu'nun kurulmasıyla zaman içerisinde yaygınlaşmış ve sivil halkın kullanımına sunulmuştu (Demir, 2025, s. 51).

Yaygınlaşmaya başlayan bu yeni icatla birlikte telgrafların çekildiği/alındığı telgrafhane binaları da Osmanlı kent silüetindeki yerini almaya başlamıştır. Genellikle şehir merkezinde ve hükümet konağına yakın yerlerde konumlandırılan bu binalar ihtiyaca yönelik düzenlenmiş sade yapılardır. Kurum içerisindeki mekânlar gerekliliklere göre azalıp çoğalabilmekte, belli bir plan düzenini takip etmekten ziyade ekseriyetle orda holün/sofanın etrafına dizilmiş mekânlardan meydana gelmekteydi (Yazıcı Metin, 2024, s. 1704-1706).

İmparatorluk genelinde hızlı haberleşmenin önem kazandığı 19. yüzyılda İşkodra'ya da bir telgrafhane inşa edilmesine karar verilmişti. 1888 yılında yeniden bir hükümet konağı projesi hazırlanması sırasında konağa bitişik bir de telgrafhane binası inşa edilmesi düşünülmüştü. Bunun için plan ve cephe

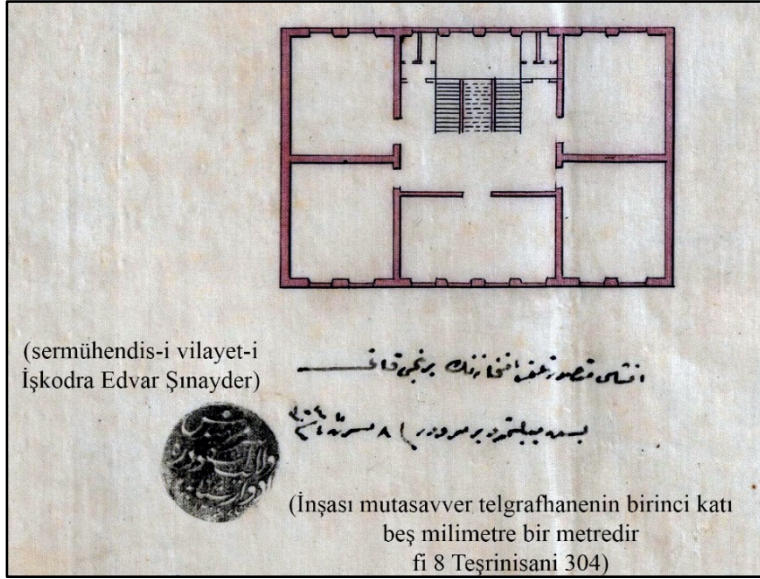
çizimleri yapılmış, bir de keşif defteri hazırlanmıştı. Yapılan çizim ve keşiflerin altında da “sermühendis-i vilayet-i İşkodra Edvar Şınayder” mührü yer almaktadır. Keşif neticesinde binanın 43.908 kuruşa inşa edilebileceği anlaşılmıştı (Ek 2).

Yapı, 15x9,62 metre alanı kaplayacaktı. İki katlı tasarlanan binanın ön cephesinde üç basamakla ulaşılan ana giriş kapısı görülmektedir. Kapıdan antreye geçilmektedir. Antrenin iki yanında birer oda, karşısında ise merdivenler yer almaktadır. Merdivenlerin iki yanına da birer oda yerleştirilmiştir. Antrenin yanındaki odalar ön, merdivenlerin yanındaki odalar ise arka cephelere açılmış ikişer pencereyle aydınlatılmaktadır. Çizimin altında “İnşası mutasavver telgrafhanenin alt katı/mikyası/beş milimetre bir metredir/fi 8 Teşrinisani 304” yazmakta solunda ise mimarın mührü yer almaktadır (Çizim 3).

Çizim 3: İşkodra Telgrafhanesinin Zemin Kat Planı (BOA. ŞD. 1958/12).

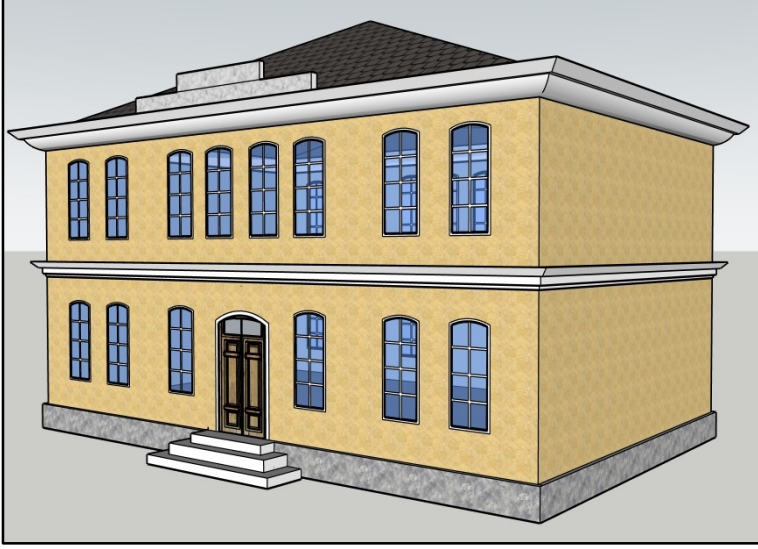
Giriş aksında bulunan üç kollu merdiven ile katlar arası geçiş sağlanmıştır. Üst kat da zeminle benzer plan şemasına sahip olup yalnızca antenin üzerine denk gelen mekân oda olarak düzenlenmiştir. Her iki katta da tuvaletler merdivenlerin iki yanına yerleştirilmiştir. Binaının yan cepheleri her iki katta da sağır bırakılmıştır. Çizimin altında “İnşası mutasavver telgrafhanenin birinci katı/beş milimetre bir metredir/fi 8 Teşrinisani 304” yazmakta, solunda ise mimarın mührü yer almaktadır (Çizim 4). Çizimlerde odaların işlevi ayrıca belirtilmemiştir.

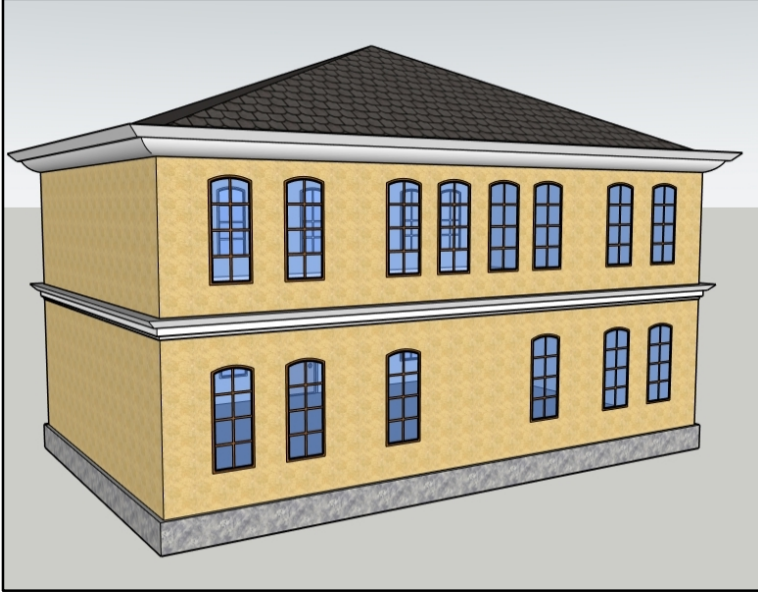
Çizim 4: İşkodra Telgrafhanesinin Üst Kat Planı (BOA. ŞD. 1958/12).

Çizim 5: İşkodra Telgrafhanesinin Ön Cepheden Görünüşü (BOA. ŞD. 1958/12).

Çizim 6: Işkodra Telgrafhanesinin Ayağa Kaldırılmış Hali, Ön ve Yan Cepheler (yazar tarafından)

Çizim 7: Işkodra Telgrafhanesinin Ayağa Kaldırılmış Hali, Arka ve Yan Cepheler (yazar tarafından)

Çizimler arasında yer alan ön cephe görünüşüne göre pencere ve ana giriş kapısı basık kemerlidir. Kat yükseklikleri dörder metre olup zemin ile üst kat düz silmelerle ayrılmıştır. Alt katta, giriş kapısının iki yanında üçer pencere, üst katta ise sekiz pencere yer almaktadır. Saçak seviyesinde bir sıra silme bulunmaktadır. Yapının üzeri kırma çatıyla örtülmüştür. Çizimin altında “İnşası mutasavver telgrafhanenin mürtesim-i amudisi/mikyası/beş milimetre bir metredir/fi 8 Teşrinisani 304” yazmaktadır (Çizim 5).

Yine keşif defterinden anlaşıldığı üzere binanın duvarlarında taş ve tuğla kullanılacaktır. Muhtemelen beden duvarları taşla, perde duvarlar ise tuğlayla örülecektir. Zemin ahşap malzemeyle döşenecektir. Aynı şekilde tavan da ahşap iskelet üzerine ahşap döşeme tahtalarıyla kaplanacak ve üzeri kiremitle örtülecektir. Zemin ve tavan döşeme tahtaları Trieste'den getirilecektir. Yapı için 28 pencere çerçevesi ve 224 cam sipariş edilmiştir. Bu da her pencerede sekiz adet cam bulunacağına işaret etmektedir.

Yapılmış olan ilk keşif yeteri kadar detaylı olmadığı gerekçesiyle İşkodra Ebniye-i Askeriyye Komisyonu tarafından iade edilmişti. Bunun üzerine yeni bir keşif hazırlanmıştı. Yeni keşfe göre iki katlı tasarlanan bina 58.844,30 kuruşa inşa edilecekti. Bu meblağdan 9.153,20 kuruş iskonto yapılacak ve toplamda 49.691,10 kuruş harcanacaktı (Ek 3) (BOA. ŞD. 1958/12, 9 Mart 1305/21 Mart 1889).

Aradan uzun süre geçmesine rağmen telgrafhanenin inşa edilmemiş olduğu anlaşılmaktadır. Hükümet konağına ait Mösyö Biryon imzalı 1912 tarihli keşif defterinde telgrafhaneden bahsedilmektedir. Bu kayda göre binanın keşfi kaymakam memurlarıyla yeniden yapılmış ve 60.000 kuruşa iki katlı olarak inşa edilebileceğine karar verilmişti. Ancak sonuç olarak 70.000 kuruş harcanarak tek katlı bir şekilde inşa edilebilmişti (BOA. ML. EEM. 901/1, 25 Kânûnisânî 1327/7 Şubat 1912). Her ne kadar arşivde hükümet konağına bitişik bir şekilde inşa edileceği yazıyor olsa da belirtilen yere konumlandırılmadığı anlaşılmaktadır. Ne yazık ki arşiv kayıtlarında telgrafhanenin yeni konumuna dair bir veriye de rastlanmamıştır. Şu an için mevcut örneklerden yola çıkarak hükümet konağının civarında yer almış olabileceği düşünülmektedir.

2. Değerlendirme

Tanzimat Fermanı'nın ilan edilmesiyle birlikte hız kazanan modernleşme hareketi mülki ve idari yapının değişmesiyle sonuçlanmıştı. Yeni yönetim anlayışıyla birlikte yeni idari birimler ortaya çıkmış ve bunların görevlerini sürdürebileceği binalara ihtiyaç duyulmuştu. İhtiyaç duyulan binalardan biri de hükümet konaklarıdır. Merkezîyetçi anlayışın sembolik bir göstergesi olan bu binalar genellikle yerel halkın rahat ulaşımını sağlayabilmek adına şehir merkezlerinde konumlandırılmış ve diğer kamu yapıları da konak çevresine yerleştirilmişti.

İşkodra'daki yönetim birimleri başlangıçta her şehirde olduğu gibi kale içerisinde yer almaktayken (BOA. MVL. 1016/17, 25 Şaban 1273/20 Nisan 1857) burasının şehrin yeni merkezinden uzak olması ve ulaşımın zor olması nedeniyle yerinin değiştirilmesine karar verilmişti. Öncelikle hükümet konağı olarak kullanılmak üzere birbirine bitişik iki hane kiralınmıştı (BOA. MVL. 971/11, 23 Rebiülâhîr 1280/7 Ekim 1863). Çok geçmeden bu konakların bütün birimleri barındıramayacak kadar küçük olduğuna kanaat getirilmiş ve yeni bir konağın inşası için keşif hazırlanmıştı (BOA. ŞD. 1956/1, 20 Ağustos 1284/1 Eylül 1868). Ancak maddi yetersizliklerden dolayı konak inşa edilememişti. Bunun yerine kalede inşa edilecek olan hapishaneden artan parayla haneler satın alınarak hapishane, zaptiye koğuşu ve hükümet için gerekli dairelerin yeni alınacak hanelere taşınması düşünülmüştü (BOA. ŞD. 1956/1, 20 Ağustos 1284/1 Eylül 1868). Ancak bu da gerçekleştirilememiş ve yönetim birimleri mevcut kiralık hanelerde varlığını devam ettirmişti. İki katlı olan bu hanelerin üst katında vali ofisi, muhasebe, mektubi kalemleri ve daire-i meclis ikamet etmekteyken alt katı ise zabıta dairesi ve hapishane olarak kullanılmaktaydı (BOA. İ.DH. 671/46748, 14 Mayıs 1289/26 Mayıs 1873) (Fotoğraf 2).

Fotoğraf 2: İşkodra Vilayet-i Celilesi Hükümet Konağının Resmidir (Web 1)
İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi, 90444/4.

Arşivdeki belgelerden konak için bir keşif daha hazırlandığı öğrenilmektedir. 1 Ekim 1873 tarihinde Lukok Taramondir tarafından hazırlanan keşif ve çizimlere göre “H” plan şemasının yansıtan konak yaklaşık 66,50x26 metre ebadında, iki katlı ve 32 odalı olacaktı (BOA. A. MKT. MHM. 474/71, 1 Ekim 1873). Bu yapının inşa edilip edilmediği bilinmemekle birlikte 1888 yılında yeni bir keşif yapıp plan hazırlandığına dair veriler mevcuttur. Çizimler İşkodra vilayeti sermühendisi Edvar Şınayder tarafından yapılmıştı (BOA. ŞD. 1958/12, tarihsiz). Yeni tasarıma göre konak 47 odalı olacaktı. Zeminde 23, üst katta ise 24 oda bulunacaktı (BOA. ŞD. 1958/16, R.8 Teşrinisânî 1304/20 Kasım 1888). Konakla birlikte araştırmaya konu olan telgrafhanenin inşası için de keşifler hazırlanıp çizimler yapılmıştı. Ancak devam eden yazışmalardan anlaşıldığı üzere maddi kaynak yetersizliğinden dolayı ne konak ne de telgrafhane planı hayata geçirilebilmişti. 1900 yılına gelindiğinde konak henüz inşa edilmemişti. Kiralık konutlar da kullanılamayacak duruma geldiğinden konak dâhilindeki

kurumlar farklı yerlere nakledilmişti (BOA. MF. MKT. 730/17, 4 Eylül 1319/17 Eylül 1903). Yeni konak için bahriye komodoru Mehmed Eşref bin Hasan tarafından üçüncü bir keşif hazırlanmıştı. Bu keşfe göre bina iki katlı inşa edilecekti. Birinci kat beden duvarları 0,70 m. kalınlığında ve 5 m. yüksekliğinde kâgirden, ikinci kat beden duvarları ise 0,5 m. kalınlığında ve 4,50 m. yüksekliğinde olacaktı. Yapıdaki 83 pencere 2,30x1,20 ölçülerinde; 40 kapı 3x1,50 ebatlarında, sokak kapısı ise 3,70 yüksekliğinde ve 2,10 genişliğinde olacaktı (BOA. ML. EEM. 901/1, 21 Nisan 1324/4 Mayıs 1908). 7 Şubat 1912 tarihinde inşaat mühendisi Biryö Oğüst tarafından hazırlanana dördüncü keşifte ise bir önceki planda küçük revizyonlar yapılmış ve hesaptaki hatalar düzeltilmişti. Eski plandaki bodrum katın tavan yüksekliği arttırılmış ve buradan bir kat daha elde edilmişti Toplamda 70 odalı olarak tasarlanan binada 126 kapı ve pencere kullanılacak, bina içerisine kalorifer sistemi döşenecek, duvarlar içerden ve dışardan sıvanacak, yapının üzeri ise kırçillı tavanla örtülecekti (BOA. ML. EEM. 901/1, R.25 Kânûnisânî 1327/7 Şubat 1912). Baruca Mahallesi'nde yer alan yeni konak için aynı yıl içerisinde bir de sigorta belgesi hazırlanmış ve binanın çevresiyle birlikte 1/1000 ölçeğinde vaziyet planı da çizilmişti. Sigorta belgesinden yapının bodrumla beraber üç katlı inşa edildiği, mansard usulü bir çatısı olduğu, çatının Marsilya kiremidiyle kaplandığı anlaşılmaktadır (BOA. ML. EEM. 923/48, 5 Temmuz 1328/18 Temmuz 1912) (Fotoğraf 1).

Günümüze ulaşabilen hükümet konağının da belgede tarif edilene benzer bir plan şemasını yansıttığı gözlenmektedir. Ne yazık ki konağa dair detaylı ölçümlere ulaşamadığından ve inşasının ardından ne gibi değişimlere uğradığına dair herhangi bir veriye rastlanmadığından 1912 yılında yapılan tasarımına uygunluğu detaylı bir şekilde bilinmemektedir. Ancak yayınlanmış olan güncel planlarından konağın girişinin ön cephenin merkezinde yer aldığı, ön cephesinin ileri taşırılan giriş aksı ve köşe mekânlarıyla hareketlendirildiği, girişin karşısında katlar arasında ulaşımı sağlayan merdivenlerin konumlandırıldığı ve diğer mekânların orta koridorun iki yanına gelecek şekilde dizildiği anlaşılmaktadır. Bina günümüzde valilik olarak işlevini devam ettirmektedir (Konuk Halaçoğlu, 2018b, s. 188-194).

Osmanlı İmparatorluğu topraklarında etkili olan Tanzimat reformlarının getirdiği merkezîyetçi anlayış çerçevesinde tüm idari binalar İşkodra örneğinde olduğu gibi hükümet konağının çevresinde konumlandırılmıştı. Konağın güneyinde hapishane ile tevkifhane yer almaktayken telgrafhanenin de hemen konağın yanında inşa edilmesi planlanmaktaydı. Yapılan yazışmalardan telgrafhanenin ilk olarak 1888 yılında hükümet konağıyla birlikte tasarlandığı diğer binaların ise daha sonraki dönemlerde bu nüveye eklendiği anlaşılmaktadır. Hükümet konakları bu tarz kamu yapıları için adeta bir merkez teşkil etmekte ve halkın gözünde devletin merkezîyetçi idaresini görünür kılmaktadır. Özellikle eski yönetim merkezleri olan şehir kalelerinden çıkarak yeni kent merkezlerinde

vücut bulan kamu yapıları aynı zamanda modern kentlerin dokusunu da şekillendirmiştir (Konuk Halaçoğlu, 2018a, s. 195).

Konu edilen kamu binaları arasında sadece hapishanenin ve telgrafhanenin inşa edildiğine kesinlik kazandırılabilir. Bu tarz kamu adalarının benzer örnekleri Sakız Adası'nda (Kolay, 2022, s. 343), Edirne'de (Avcı, 2016, s. 288), İzmir'de (Kurukaya, 2023, s. 561), Ankara'da (Kolay, 2021a, s. 95) ve Karesi'de (Yıldız, 2015, s. 97) karşımıza çıkmaktadır.

Çizimler: Arşiv belgeleri arasında inşa edilecek binalara ait çizimler yer almaktadır. Bunlardan biri hapishaneye ve ona bitişik inşa edilmesi düşünülen tevkifhaneye aitti. Ortaçağdan itibaren suçlular kale ve burç gibi yapılarda hapsedilmekteydi. Modern ceza hukukunun benimsenmesiyle bu tip yapıların hapishane olarak kullanılmasının sağlık açısından uygun olmadığına kanaat getirilmişti. Daha sıhhatli olduğu gerekçesiyle Avrupa tarzında hapishane binaları örnek alınarak uygulanmıştı. Böylelikle 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren hapishanelerin inşası hız kazanmıştı. Hapishanelerde mahkûmlar suçlarına göre gruplandırılarak ayrı koğuşlarda ikamet ettirilmekteydi. Tevkifhaneler de yine 19. yüzyıl içerisinde inşa edilmeye başlanmıştı. Böylelikle suçu sabit olanlarla olmayanlar arasında bir ayrıma gidilmişti (Kolay ve Çiftyürek, 2023, s. 370-371). İşkodra için de aynı durum geçerliydi. Önceleri İşkodra Kalesi hapishane olarak kullanılmaktayken sağlık koşullarına uygunsuzluğu nedeniyle kasaba içerisinde yeni bir hapishane inşa edilmesi uygun görülmüştü. Ancak muhtemelen yeni inşa edilen hapishane binası yeterince büyük olmadığından cinayet ve eşkıyalıkla suçlananlar kalede bırakılmış, diğer suçlular ise yeni hapishaneye nakledilmişti. Hapishane inşası için ekonomik durumun uygun olmadığı zamanlarda ise bir hanenin kiralananarak hapishaneye çevrilmesi uygulaması da yaygın olarak karşımıza çıkmaktaydı. İşkodra örneğinde ise İsmail Ağa konağının alt katının ve Ali Ağa Kruya'nın evinin bu amaçla kullanılmış olduğu görülmektedir.

Arşivdeki plana göre hapishane dikdörtgen koridorun iki uzun kenarı boyunca sıralanmış mekânlardan meydana gelmekteydi. Tevkifhanede ise mekânlar dikdörtgen avlunun tek uzun kenarı boyunca sıralanmıştı. Plan açısından yapıların benzer örneklerine rastlanmamıştır. Ancak tipoloji bakımından koridor/sofa merkezli plan şemasının (Kolay, 2021b, s. 232) alt tipleri arasında değerlendirilebilir. Osmanlı konut mimarlığında da görülen iç sofalı plan şeması 19. yüzyılda batı referanslı hükümet konaklarında ve hapishanelerde uygulanmak suretiyle varlığını devam ettirmiştir. Böylelikle modernle gelenekselin birleştiği yeni bir mimari kurgu ortaya çıkmıştır (Yazıcı Metin, 2019, s. 129).

Çizimine ulaşabildiğimiz diğer bir yapı ise telgrafhanedir. Telgrafhaneler ilk ortaya çıktıkları dönemde kiralanmış bir konutta işlevini devam ettirmekteyken bazı zamanlarda hükümet konaklarının bir bölümünün telgrafhane olarak

kullanıldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra telgrafhaneler bağımsız birer yapı olarak kamusal alanın bir parçasını teşkil edebilmekteydi. Bu durumda ise hükümet konağına yakın bir yere konumlandırılmaktaydı. Telgrafhane binaları genellikle işleve yönelik yapılar olduklarından sade cephe düzenlemelerine sahiptiler. Çoğunlukla bodrum kat veya bir subasman üzerine tek ya da çift katlı inşa edilmiş olan bu yapıların plan kurgusu giriş holüne göre şekillenmekteydi. Diğer mekânlar bu orta holün etrafına konumlandırılmaktaydı (Yazıcı Metin, 2024, s. 1679, 1706). İşkodra telgrafhanesi de bir subasman üzerine yükselen, iki katlı yapısı ile birlikte giriş holüne göre şekillenmiş mekânlarla yukarıda belirtilen özellikleri yansıtmaktadır. Plan şeması açısından Bursa (Yazıcı Metin, 2024, s. 1686), Antalya (Çakılcı, 2018, s. 279) ve Konya (Kolay, 2025, s. 281) telgrafhaneleriyle benzerlik göstermektedir.

Mimarlar: Telgrafhane için 1888 yılında yapılan ölçeksiz çizimlerin altında vilayet sermühendisi unvanıyla Edvar Şınayder'in mührü bulunmaktadır. Aynı kişinin hazırladığı hükümet konağı planında yer alan notlardan anlaşıldığı üzere bu mimar Fransız asıllıdır. Belgeler arasında tevkifhaneye ait 1897 tarihli bir çizim ve keşif defteri daha yer almaktadır ki bu da vilayet sermühendisi unvanlı Ali Rıza Bey tarafından hazırlanmıştır. Bu çizime göre tevkifhane mevcut olan hapishaneye eklenecekti. İşkodra Vilayeti Salnamesi'nde R.1310 (M.1894/5) yılında Arakil Efendi (İşkodra Vilayet Salnamesi, 1310, s. 20), R.1312 (M.1896/7) yılında Tağforyan Efendi (İşkodra Vilayet Salnamesi, 1312, s. 20) Nafia Dairesi sermühendisi olarak kaydedilmiştir. R. 1313 (M.1897/8) (İşkodra Vilayet Salnamesi, 1313, s. 51) ve 1316 (M.1900/1) tarihlerinde ise Ali Rıza Bey sermühendis olarak anılmaktadır (İşkodra Vilayet Salnamesi, 1316, s. 61-62). Bu durumda hapishanenin Ali Rıza Bey'in sermimarlığından önce, yani Tağforyan Efendi tarafından tasarlandığı düşünülebilir. Mevcut veriler bizlere devlet kurumlarının inşasında öncelikle vilayet bünyesindeki sermühendislerin tercih edildiğini göstermektedir.

Keşif Defterleri: İnşa aşamasına geçilmeden önce belediyeler tarafından bir rayiç defteri hazırlanmakta ve keşif defterindeki tahminler de rayiç defterinde verilen fiyatlar üzerinden yapılmaktaydı. Tevkifhane için bir, telgrafhane için ise iki keşif defteri hazırlanmıştı. Bu defterlerde inşaatta kullanılacak taş, kireç, kum gibi malzemeler ağırlığı üzerinden; işçilere verilecek yevmiyeler çalışacakları gün üzerinden, temel hafriyatı gibi işler metre küp birimi üzerinden; tuğla, kiriş ve kiremit gibi öğeler ise adet hesabıyla fiyatlandırılmıştı. Yine keşif defterlerinden binada kullanılacak kapı ve pencere sayıları çıkarılabilmekte, yapı hakkında inşai detaylar öğrenilebilmektedir. Bu özellikleriyle keşif defterleri yalnızca bina için harcanacak paranın tespiti açısından değil günümüze ulaşamayan yapıların tahmini görünüşleri ve bölgenin sosyo-ekonomik durumu hakkında bilgiler sunması bakımından da önem taşımaktadır.

Sonuç

Tanzimat Fermanı'nın 1839 yılında ilan edilmesinin ardından değişen idari yapı içerisinde yeni kurulan birimler birer daireye ihtiyaç duymaktaydı. Bu ihtiyacı karşılamak üzere önce konaklar kiralanmış, zaman içerisinde bu konakların yetersiz gelmesi üzerine yeni binaların inşa edilmesi gerekli görülmüştü. Böylelikle 1850'lerden itibaren Osmanlı mimarisinin yapı repertuarı da genişlemeye başlamıştı. Bu yapılardan en önemli olanlarından bir tanesi şüphesiz hükümet konaklarıdır. Arşiv belgelerinde İşkodra hükümet konağı hakkında çok fazla veri bulunduğundan ayrı bir çalışma olarak yayınlanması daha uygun bulunmuştur. Bu sebeple çalışmanın ana konusunu hükümet konağıyla birlikte tasarlanan hapishane, tevkifhane ve telgrafhane binaları oluşturmaktadır.

Karadağ işgali, Balkan harpleri, dünya savaşları ve bunların ardından şehrin yenilenme çalışmaları gibi etkenler nedeniyle bahsi geçen yapıların hiçbir günümüze ulaşamamıştır. Yapılar hakkında elimizdeki tüm veriler arşiv belgelerinden sağlanabilmektedir. Ne yazık ki belgelerde yapının bezemeleriyle ilgili tasvirler yer almamakta bunun yerine inşaatla ilgili teknik verilerle karşılaşmaktadır. Ancak söz konusu yapılar benzer örneklerde de görüldüğü gibi işlevselliği ile ön plana çıktıklarından sade cephe düzenlerine sahip oldukları düşünülmektedir. Diğer bir deyişle mahalli yönetimin ihtiyaçlarını karşılayan bu binalar dönem üslubunu yansıtan öğeler yerine yöresel mimari özelliklerin izlenbildiği örneklerdir. Bu yapılar hükümet konakları çevresinde imparatorluğun görsel tezahürü olan kamusal alanı meydana getiren öğeler olmalarının yanı sıra kamu düzeninin sistemli bir şekilde çalışmasını sağlayan birer araçtır.

Hakem Değerlendirmesi: Kör hakemlik.

Yazarların Katkı Düzeyleri: Tek Yazar %100.

Etik Komite Onayı: Yazar tarafından çalışmanın etik kurul iznine tabi olmadığı bildirilmiştir.

Finansal Destek: Yazar çalışma ile ilgili bir finansal destek alınmadığını bildirmiştir.

Çıkar Çatışması: Yazar çalışma ile ilgili potansiyel çıkar çatışması bulunmadığını bildirmiştir.

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Ege Üniversitesi Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarına aittir.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

- BOA, Osmanlı Arşivi. *Sadaret Mühimme Kalemi Evrakı [A. MKT. MHM]*. Dosya No. 474, Gömlek No. 71.
- BOA, Osmanlı Arşivi. *Bab-ı Ali Evrak Odası [BEO]*. Dosya No. 2591, Gömlek No. 194316.
- BOA, Osmanlı Arşivi. *Dâhiliye Islahat [DH. TMIK. S.]*. Dosya No. 17, Gömlek No. 31; Dosya No. 1, Gömlek No. 58.
- BOA, Osmanlı Arşivi. *Dâhiliye Mektubi Kalemi [DH. MKT]*. Dosya No. 1861, Gömlek No. 66.
- BOA, Osmanlı Arşivi. *İrade Dâhiliye [İ. DH]*. Dosya No. 671, Gömlek No. 46748; Dosya No. 692, Gömlek No. 48374.
- BOA, Osmanlı Arşivi. *Maarif Nezareti Mektubi Kalemi [MF. MKT]*. Dosya No. 730, Gömlek No. 17.
- BOA, Osmanlı Arşivi. *Maliye Nezareti Emlak-ı Emiriye Müdüriyeti [ML. EEM]*. Dosya No. 901, Gömlek No. 1; Dosya No. 923, Gömlek No. 48.
- BOA, Osmanlı Arşivi. *Meclis-i Vâlâ [MVL]*. Dosya No. 966, Gömlek No. 12; Dosya No. 1016, Gömlek No. 17; Dosya No. 971, Gömlek No. 11.
- BOA, Osmanlı Arşivi. *Şura-i Devlet [ŞD]*. Dosya No. 1956, Gömlek No. 1; Dosya No. 1958, Gömlek No. 12; Dosya No. 1958, Gömlek No. 16.

Salnameler

- İşkodra Vilayet Salnamesi*, İşkodra: Vilayet Matbaası, 1310.
- İşkodra Vilayet Salnamesi*, İşkodra: Vilayet Matbaası, 1312.
- İşkodra Vilayet Salnamesi*, İşkodra: Vilayet Matbaası, 1313.
- İşkodra Vilayet Salnamesi*, İşkodra: Vilayet Matbaası, 1316.

Araştırma-İnceleme Eserleri

- Andreasyan, H.D. ve İnciciyan, P.L. (1974). *Osmanlı Rumelisi tarih ve coğrafyası* (Ayrıbasım). Edebiyat Fakültesi.
- Avcı, Y. (2016). *Osmanlı hükümet konakları: Tanzimat dönemi'nde kent mekânında devletin erki ve temsili*. Tarih Vakfı Yurt.
- Avcı, Y. (2021). Kudüs hükümet konağı: Osmanlı modernleşmesinin mimari temsili. *Filistin Araştırmaları Dergisi*, 10, 1-21.
- Bardakoğlu, A. (1997). Hapis. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*: C. 16. (s. 54-64). Türkiye Diyanet Vakfı.
- Bozkurt, G. (1996). *Batı hukukunun Türkiye'de benimsenmesi: Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne resepsiyon süreci (1839-1939)*. Türk Tarih Kurumu, 1996.
- Çakılcı, D. (2018). Teke Sancağı telgraf şebekesi'nin tesisi ve Antalya telgrafhanesi. *antalya kitabı 1* içinde (s. 260-281). Antalya Büyük Şehir Belediyesi.
- Demir, T. (2005). *Türkiye'de posta ve telgraf ve telefon teşkilatının tarihsel gelişimi (1840-1920)*. PTT Genel Müdürlüğü.

- Gençoğlu, M. (2015), İşkodra vilayeti'nin idari taksimatı ve yapısı (1867/1868-1908). *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(3), 259-290.
- Hasol, D. (2018). *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*. YEM Yayınevi.
- Kaya, Y. (2023). *839 numaralı İşkodra eyaleti ayniyat defterinin transkripsiyonu ve değerlendirilmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. İbrahim Çeçen Üniversitesi.
- Kiel, M. (2001). İşkodra. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*: C. 23. (s. 433-434). Türkiye Diyanet Vakfı.
- Kolay, E. (2021a). Ankara mahbushanesi: Osmanlı arşivinde Ankara hapisane projeleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14(79), 87-96.
- Kolay, E. (2021b). *Arşiv belgeleri ışığında Osmanlı hapisane mimarisi*. Atatürk Üniversitesi.
- Kolay, E. (2022). Osmanlı kentinde kamu sitesinin oluşumu: Sakız adası örneği. Ahmet Çaycı, Ahmet Yavuzylmaz (Ed.), *25. Uluslararası Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Kitabı* içinde (s. 341-352). Necmeddin Erbakan Üniversitesi.
- Kolay, E. (2025). Uygulanmamış bir proje: Konya telgraf ve postahane binası. *Art-Sanat*, 23, 276-291
- Kolay, E. ve Çiftiyürek, M. (2023). Selanik tevkifhanesi projesi ve keşif defteri üzerine bir değerlendirme. *Sanat Tarihi Yıllığı*, 32, 367-388.
- Konuk Halaçoğlu, N. (2018a). Tanzimat sonrası şekillenen cezâir-i bahr-i sefid vilâyet merkezi Rodos hükümet konağı. *Art-Sanat*, 9, 193-213.
- Konuk Halaçoğlu, N. (2018b). *Tanzimat sonrası, Osmanlı Rumeli vilâyetleri hükümet konaklarında ideoloji ve erk'in mimari temsili (1839-1922)*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. Atılım Üniversitesi.
- Kurukaya, N. (2023). İzmir hükümet konağı keşif defteri. *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Dergisi*, 32(2), 549-575.
- Yazıcı Metin, N. (2019). *Tanzimat'tan cumhuriyete hükümet konaklarının inşa süreci ve mimarisi-devlet kapısı*. Kitabevi Yayınları.
- Yazıcı Metin, N. (2024). İletişimin mimarisi, Osmanlı telgrafhane binaları. Candan Ülkü, Halil Elemana (Ed.), *26. Orta Çağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Kitabı* içinde (s. 1679-1711). Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, 2024.
- Yıldız, Ö. (2015). Osmanlı hapisaneleri üzerine bir değerlendirme: Karesi hapisanesi örneği. *Gazi Akademik Bakış*, 9 (17), 91-111.

EXTENDED SUMMARY

One of the oldest settlements in Albania, Shkodra came under Ottoman rule in 1479. With the increase of its population, it became one of the important trade centers of the region. Following the proclamation of the Tanzimat Edict in 1839, a series of reforms were implemented in line with the conditions of the period, aiming to centralize governmental authority. New administrative units were established as a requirement of the

“Tanzimat Bureaucracy” formed during the process of ensuring central authority. These new units included institutions such as government halls, post offices, hospitals, barracks, courthouses and prisons.

Initially, these institutions operated out of rented houses; however, as their functions expanded, these facilities proved inadequate. Initially, efforts were made to expand existing houses by adding additional rooms to accommodate official functions. However, this approach proved unsuccessful. As a result, it was decided to construct separate buildings for each administrative office, which were typically situated in close proximity to one another. Among these structures, the most significant were the government halls, which embodied the authority of the central administration. However, due to the extensive archival documentation available on the Government Hall of Shkodra, it was deemed appropriate to address it as a separate subject of study. Therefore, it was not included in the catalog section of this article; instead, its construction phases are briefly discussed in the analysis section. This approach aims to minimize potential gaps in the holistic evaluation of public buildings in Shkodra. In this article, public buildings such as the telegraph office, prison and detention center are discussed in the example of Shkodra. In the light of archival documents, the study reveals the construction processes of these buildings, the key actors involved, architectural drawings, cost estimation registers, market price lists, and the financial resources allocated for their construction.

Ottoman archives were used as the main source for this study. The main reason is that none of the buildings in the study have survived to the present day and their locations could not be determined. The archival sources contain data on both the architectural forms of the buildings and their locations. By using the data collected from the archives, the locations of the buildings were tried to be determined via Google Maps. In addition, based on the drawings in the archive, the physical description of the buildings was made and when enough data was obtained, 3D modeling of the building was also made, as in the case of the telegraph office.

Prison of Shkodra was located in the castle, but there was a need to build a new prison due to the poor health conditions of the prisoners. New prison was constructed with two large cells, officer's quarters, toilets and places where health services were carried out. Only one building of the prison has survived to the present day. In the drawing, the prison is colored blue to indicate that it had already been constructed. This building was probably designed by the previous chief engineer, Taghforyan Efendi.

The detention center was planned to be built adjacent to the prison. It had three large cells, toilets and a ghusl room. The plan of the detention center was drawn by Ali Riza, the chief engineer of Shkodra. The location of the prison and the detention center can be determined from the insurance drawing of the government hall. They were located behind today's municipality building.

The telegraph office building was originally planned to be located next to the government mansion, which was designed to be built in 1888. During the design phase, the plans and facades of the building were drawn by the chief engineer of Shkodra, Edward Schneider. An estimate book was also prepared. However, it is understood from the archival documents that this plan, which was designed as a two-storey building, was not applied. In another document dated 1912, it is mentioned that it was built as a single-storey building. The location of the telegraph office could not be determined.

The change in the administrative concept with the Tanzimat edict resulted in the emergence of new administrative units. In addition to the government halls, which are a symbolic indicator of the centralist administration, there was a need for supporting units to get the local administration to work efficiently. Thus, areas surrounded by public buildings shaped around government mansions were created in city centers. A similar formation can be seen in the city of Shkodra in Albania. In this context, it is understood that the prison, detention center and telegraph office, which have not survived to the present day, were built in the city center and around the government mansion. As a result, these buildings are not only the elements that create the public space around the government mansions, which is the visual manifestation of the empire, but also the tools that ensure the systematic functioning of public order.

EKLER

Ek 1: Tevkifhanenin Keşif Defteri (BOA. DH. TMIK. S. 17/31).					
Masarıfat ve levazımat-ı inşaiyesini mübeyyin defterdir.					
		Beheri kuruş		Miktarı	Kuruş
Muhafaza duvarlarıyla dâhiliye duvarlarının temel hafriyatı	metre mik'abı	4	metre mik'abı	94	376
Helalar çukurunun ve lağımının temel hafriyatı	"	5	"	130	650
Bil-cümle inşaat için muktezi taşın duvar için 15 bargir yükü ve beher yükü 1 kuruştan hesap edilmiştir.	"	15	"	397	5.955
Tuğla esmanı	beher bini	150	adet	1.000	150
Kireç esmanı	beher yükü	20	yük	210	4.200
					11.331
Kum esmanı	beher yükü	1,20	yük	1.050	1.575
Kiriş: İşbu döşeme ve tavan kirişleri 0,50 santimetre fasıla ile vaz' edilecektir	beher adedi	13	"	82	1.066
Kiriş: umum kapının parmaklık inşası için	"	13	"	25	375
Döşeme tahtası	"	11	"	72	292
Tavan ve umum kapı ile parmaklık kapının üzeri örtüleceğinden tahta miktarı	"	7	"	151	1.050
					15.689
Çatı için kiriş esmanı	"	25	"	12	300
... için kiriş esmanı	"	13	"	70	910
Kiremit altına tahta esmanı	"	5	"	110	550
Kiremit esmanı	beher bini	150	"	4.500	675
Umum kapısı için tahta esmanı	beher adet	30	"	6	180
					18.304
Umum kapısı için kuşak için binar	"	7	"	5	35
Koğuş ve helalar kapılarına tahta	"	15	"	24	360
Kapı ve çerçeve ve pencereler için binar	"	7	"	32	224
Pencere için binar	"	3	"	45	135

Pencereler için timur parmaklık	beher kıyyesi	4	kıyye	200	800
					19.858
Cam	beher adedi	3	adet	100	300
Ekser	beher kıyyesi	3	kıyye	80	240
Kilit ve menteşe	-	-	-	-	150
Dülger esmanı	beher yevmiyesi	8	yevmiye	620	4.960
Ustabaşı yevmiyesi	"	16	yevmiye	60	960
Tulumba vaz'ı	-	-	-	-	700
					27.168
Mecidiye 19 kuruş hesabıyla yalnız 23.130 kuruştur. 13 Eylül 1313				Masarıfat-ı gayrı melhuza	832
				Rayiç akçe olarak	28.000
<i>İşkodra Vilayeti Ser mühendisliği</i>				Akçe farkı olup minha	4.870
					23.130

Ek 2: Telgrafhanenin Keşf-i Evvel Defteri (BOA. SD. 1958/12).

	Metre mik'abı	Fiyat	Toplam	Yekûn
temel hafriyatı	57	2	115	17.590
taş	3.960	1,20	5.940	
kireç	280	15,00	4.200	
kum	1.260	1,00	1.260	
tuğla	40.500	0,06	6.075	
adet				
taban (tulen metre 'an 7 ilâ 8)	12	70,00	840	11.492
kiriş (tulen metre 6)	118	40	4.720	
yarım binar	60	5	300	
döşeme tahtası	275	9	2.475	
tavan tahtası	450	7	3.157	
kiremit	4.950	0,5	618	618
kara mîsmar	60 (kıyye)	3	180	530
tel mîsmar	100	3,20	350	
pencere çerçeveleri (maa cam)	28 (adet)	140	3.920	6.140
kebir kapı	1	400	400	
sagır kapılar	13	140	1820	
ustabaşı yevmiyesi	12 (eyyam)	16	512	
duvarcı ustaları	370	8	2.960	7.538
duvarcı nezdinde müstahdem çıraklar yevmiyeleri	370	5	1.850	
dülger usta yevmiyesi	277	8	2.216	
			43.908	43.908
İşbu defter ile inşa olunacak olan konağının keşif defteri meyanında bazı fiyatça fark ve tefâvüd görülmesi telgrafhanenin hükümet konağı gibi enkazı olmadığından neş'ed eylediği arz olunur. 8 Teşrinisani 304. Ser-mühendis-i vilayet-i İşkodra Edvar Şınayder				

Ek 3: Telgrafhanenin Keş-i Sanisi (BOA. SD. 1958/12)

Mülâhazat	İnşaatın ebadı						Terbi'an		Tekib'en		Yekûn	Fiyatı				Yekûn	
	kıtaat	sihanen zirâ	irtifaen zirâ	arzen zirâ	tulen zirâ	devran zirâ	küllî zirâ	cüz'î zirâ	küllî zirâ	cüz'î zirâ		kuruş	para	kuruş	para	kuruş	para
		0,8	8,1	10	15	50		137,5		280							
		0,7															
		0,6															
		0,5															
		0,3															
etraf duvarlarıyla büyük bölme duvar temelleri										40							
aralık bölme duvarların temelleri										17,5							
temel duvarları											57,5						
temelden yukarı olan taş duvarlar											142,06						
tuğla duvarlar											81,24						
çatı sathı								165									
pencere	28																
büyük kapı	1																
küçük kapı	13																
YEKÛN	Yük										280,35						
duvarlara muktezi taş	3.960										3.960	2	5	8.415	0		
kireç	280										280	18		5.040	0		
kum	1.260										1.260	1		1.260	0		
tuğla	40.500										40.500	7	20	7.543	30		
kiremit	4.950										4.950	0	4	495	0		
YEKÛN																22.753	30
taban	12	0,26		0,26	10,19						12	100		1.200	0		
kiriş	118	0,2		0,2	6						118	45		5.310			
yarım binar	60	0,08		0,08	4						60	3	20	610			
Trieste döşeme tahtası	275	0,75		0,75	4						275	12		3.300			
Trieste tavan tahtası	450	0,16		0,25	4						450	8	20	3.825			
YEKÛN																17.845	
kara mismar	60										60	3	20	210			
tel mismar	100										100	3		300			

her bir levazımı mükemmel olduğu halde bilacam çerçeve	28										28	125	2.780			
her bir levazımı mükemmel olduğu halde büyük kapı	1										1	400	400			
her bir levazımı mükemmel olduğu halde küçük kapı	13										13	150	1.950			
cam	224										224	4	896			
YEKÛN															7.536	
															48.134	
Duvarcı yevmiyesi																
		fiyat	neferat	yekûn												
ustabaşı	16	18	288													
duvarcı	8	370	2.960													
amele	6	370	2.220													
		758	5.468												5.468	
Dülger yevmiyesi																
		fiyat	neferat	yekûn												
ustabaşı	16	14	224													
dülger	8	277	2.216													
		291	2.440												2.440	
YEKÛN															7.908	
															56.042	30
													yüzde beşi		2.802	0
															58.844	30
													İskontosu olup tertibi lazım gelen		9.153	20
													Ebniyeye sarf olunacak meblağın miktarı		49.691	10

İşkodra hükümet konağı ittisaline müceddeden inşa olunmak üzere telgrafhane dairesinin mukaddem tanzim ve takdim kılınan keşf-i evvelinde sarahat-ı fenniye kâfi olmadığından iade kılınmış olmakla keyfiyet-i komisyon-ı acizanemize bil-havale inşa olunacak ebniyenin bala cetvelde ebadı ve malzemenin miktar-ı kemiyetini havi keşf olan lede'l-icra fevkani ve tahtani ebniyenin takdim kılınan resmi mütalaasından keyfiyet müsteban buyurulacağı vechle (24) numaralı deftere merbut fiyat mazbatası mucibence rayiç belde fiyatıyla hesap olundukda masarafat-ı mecmuası 58.844 kuruş 30 paraya baliğ ve reside olmuş ve mebalaliğ-i mezkûreden 9.153,5 kuruş iskontosu bi't-tenzil mütebaki 49.691 kuruş 10 para masarafat-ı hakikiyesiyle ebniye-i mezkûr inde'l-keşf tebeyyün ettiğini mübeyyin bir kıta cetvelli defteri bi't-tanzim takdim kılınmış olabada emr u ferman hazret-i min lehu'l-emrindir. 9 Mart 305